

بررسی پایایی نمرات ارزشیابی دانشجویان تخصصی دانشکده دندانپزشکی شهید

بهشتی در ارزیابی اساتید در سال تحصیلی ۸۹-۸۸

دکتر اعظم ولیان*، دکتر سوده طهماسبی**، دکتر مریم معزی زاده***

چکیده

سابقه و هدف: یکی از متداول‌ترین روش‌هایی که جهت تعیین میزان موفقیت یک استاد در رسیدن به اهداف آموزشی صورت می‌گیرد ارزشیابی اساتید از دید دانشجویان است. این مطالعه با هدف بررسی پایایی نمرات ارزشیابی دانشجویان تخصصی در ارزشیابی استاد صورت پذیرفت. **مواد و روشها:** در این مطالعه توصیفی، تمامی دانشجویان تخصصی دانشکده دندانپزشکی شهید بهشتی به تعداد ۷۰ نفر وارد مطالعه شدند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه ارزشیابی استاد مشتمل بر ۱۰ سوال بود. که در دو مرحله به فاصله یک هفته توزیع و جمع‌آوری گردید. **interobserver reliability** و **intraobserver reliability** با استفاده از ضریب **weighted kappa** تعیین شد. جهت تعیین تکرارپذیری‌ها در مورد مجموع نظرات کل حیطه‌ها از **intra class correlation coefficient** استفاده شد. کلیه عملیات آماری با استفاده از نرم افزار SPSS 11.5 انجام گرفت.

یافته‌ها: بین میزان تکرارپذیری نظرات در رشته‌های مختلف تخصصی اختلاف معنی‌دار آماری مشاهده نشد ($p=0/569$). بر این اساس میزان تکرارپذیری کلی افراد برابر $0/414$ و متوسط تکرار پذیری بین فردی برابر $0/297$ بود. اما میزان تکرارپذیری نظرات هر فرد در دو مرحله در مواردی که نظر اولیه ضعیف و یا بسیار خوب بود به طور معنی‌داری بیشتر از مواردی بود که نظر اولیه در آنها متوسط یا خوب بود ($p=0/034$). بیشترین تکرارپذیری در حیطه "ایجاد انگیزه برای مطالعه و کارهای پژوهشی" و کمترین تکرارپذیری در حیطه "انعطاف پذیری در مقابل انتقادات و پیشنهادات" بود.

نتیجه‌گیری: نتایج مطالعه نشان داد که در تمامی موارد، پایایی دانشجویان تخصصی در ارزشیابی اساتید مناسب نبود.

کلید واژگان: ارزشیابی، استاد، دانشجو، پایایی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۱۱/۲ تاریخ اصلاح نهایی: ۱۳۸۹/۱۲/۴ تاریخ تأیید مقاله: ۱۳۸۹/۱۲/۱۱

مجله دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، دوره ۲۹، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۰، ۸۸-۸۴

مقدمه

زیرا شیوه‌های به کارگرفته شده، روش ارزشیابی و منابع اطلاعاتی حاصل نمی‌توانند اطلاعات دقیق و بدون غرضی را ارائه نمایند (۱).

یکی از روش‌هایی که در اغلب کشورها از جمله ایران جهت تعیین وضعیت آموزشی یک استاد مورد استفاده قرار می‌گیرد، ارزشیابی توسط دانشجویان است (۳-۱). به اعتقاد برخی از مؤلفین، ارزشیابی‌های دانشجویی بهترین نوع ارزشیابی هستند زیرا دانشجویان تنها افرادی هستند که مستقیماً توسط استادان آموزش داده می‌شوند بنابراین، برای ارزشیابی فعالیت‌های آموزشی، آنان در بهترین شرایط قرار دارند (۴و۵). با این وجود، این ارزشیابی‌ها

برای ارتقاء مستمر یک سیستم، به ابزاری برای ارائه بازخوردهای مناسب نیاز است. ارزشیابی استاد، در حقیقت تعیین میزان موفقیت استاد در رسیدن به اهداف آموزشی است (۱). برای ارزشیابی استاد هدف‌های بسیاری برشمرده‌اند که مهمترین آنها کمک به اساتید جهت بهبود و اصلاح روش‌های آموزشی خود و کمک به مسئولان و مدیران سازمان‌های آموزشی جهت تصمیم‌گیری‌های منطقی‌تر درباره استخدام، ترفیع، ارتقا و موارد دیگر است. پیچیده‌ترین نوع ارزشیابی، ارزشیابی استاد است و علت پیچیدگی این روش را کم اعتباری و بی‌دقتی وسایل و روش‌های سنجش و اندازه‌گیری مورد استفاده دانسته‌اند،

* استادیار گروه دندانپزشکی ترمیمی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی.

** نویسنده مسئول: استادیار گروه ارتودنسی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

*** دانشیار گروه دندانپزشکی ترمیمی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی.

تکمیل شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌ای استفاده گردید که توسط دفتر ارزشیابی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی به دانشکده ابلاغ شده، به طور معمول جهت ارزشیابی اساتید در دانشکده از آن استفاده می‌شود. این پرسشنامه از دو بخش سوالات دموگرافیک و اصلی تشکیل شده، مشتمل بر ۱۰ سوال بسته بر اساس معیار رتبه‌ای لیکرت (ضعیف، متوسط، خوب، عالی) و در سه حیطه اخلاق، فن تدریس و صلاحیت علمی تنظیم گردیده است. جهت تعیین intraobserver reliability در هر حیطه از ضریب weighted kappa و برای تعیین interobserver reliability از ضریب weighted kappa تعمیم یافته استفاده گردید. جهت تعیین تکرارپذیری‌ها در مورد مجموع نظرات کل حیطه‌ها از intra class correlation coefficient استفاده شد. کلیه عملیات آماری با استفاده از نرم افزار SPSS 11.5 انجام گردید. تکرارپذیری نظر اول و دوم هر فرد (intraobserver) و تکرارپذیری نظرات افراد مختلف در بار اول (interobserver) محاسبه گردید.

یافته‌ها:

در مطالعه حاضر از کلیه دستیاران تخصصی خواسته شد که فرم ارزشیابی را تکمیل نمایند. در نهایت ۶۷ نفر در هر دو مرحله، پرسشنامه مربوط به جنبه‌های مختلف فعالیت اعضای هیات علمی دانشکده را تکمیل نمودند. میزان تکرارپذیری نظرات افراد در این دو مرحله در مورد هر حیطه، همچنین متوسط تکرارپذیری نظرات بین فردی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱ - میزان تکرارپذیری intraobserver و interobserver نظرات دستیاران در مورد اعضای هیات علمی با استفاده از شاخص

weighted kappa در مورد حیطه‌های مختلف

interobserver	intraobserver	موارد مورد ارزیابی
۰/۲۹۵	۰/۳۶۷	حضور فعال در دانشکده و بخش و فعالیت‌های اورژانسی
۰/۴۰۵	۰/۴۷۵	رعایت اخلاق پزشکی
۰/۳۳۱	۰/۴۹۰	حضور فعال و در دسترس بودن حین فعالیت‌های علمی
۰/۲۷۶	۰/۴۶۷	حضور فعال و موثر در آموزش‌های تئوریک
۰/۲۵۶	۰/۴۸۳	کیفیت تدریس استاد و میزان بهره‌گیری شما از مطالب
۰/۲۱۹	۰/۴۷۴	مهارت‌های علمی در آموزش بالینی
۰/۲۷۴	۰/۵۱۳	ایجاد انگیزه در دستیاران برای مطالعه و کارهای پژوهشی
۰/۲۰۳	۰/۳۵۴	میزان استقبال و مشاوره و رفع مشکلات دستیار
۰/۱۶۴	۰/۳۱۳	انعطاف‌پذیری در مقابل انتقادات و پیشنهادات
۰/۲۹۷	۰/۴۱۴	جمع

همیشه به راحتی مورد قبول واقع نشده‌اند. برخی مطالعات نشان داده‌اند که اظهار نظر دانشجویان در مورد اساتید ممکن است متأثر از عواملی باشد که به ارزشیابی استاد ارتباطی نداشته باشد. در این زمینه در سال‌های گذشته مطالعات بسیاری انجام گرفته است (۷۶).

گاهی اساتید، ارزشیابی‌های دانشجویی را مورد غفلت قرار داده، گاهی از آن انتقاد کرده‌اند. برخی مدیران، اساتید و دانشجویان، ادعا کرده‌اند که ارزشیابی‌های دانشجویان معتبر و روا بوده، برخی دیگر ادعا کرده‌اند که این ارزشیابی‌ها فاقد اعتبار و روایی می‌باشند. اما علیرغم این اختلاف‌نظرها، بطور روزافزونی از ارزشیابی‌های دانشجویان برای تصمیم‌گیری درباره اثربخش بودن آموزش، استفاده می‌شود (۵). با توجه به اهمیت ارزشیابی‌های دانشجویی و اختلاف‌نظرهای موجود در این زمینه، مطالعه حاضر با هدف بررسی پایایی نمرات دانشجویان تخصصی دانشکده دندانپزشکی شهید بهشتی در ارزیابی اساتید و عوامل مرتبط با آن در سال تحصیلی ۸۸-۸۹ صورت پذیرفت.

مواد و روشها:

در مطالعه توصیفی حاضر، جامعه مورد مطالعه دانشجویان تخصصی مشغول به تحصیل در نیمه دوم سال تحصیلی ۸۸-۸۹ در دانشکده دندانپزشکی شهید بهشتی بودند. ابتدا از کلیه دانشجویان تخصصی خواسته شد که یک کد سه رقمی برای خود انتخاب نمایند. سپس فرم‌های ارزشیابی اساتید توسط این دانشجویان تکمیل و از آنها خواسته شد کد خود را بر روی این فرم‌ها یادداشت نمایند. این فرم‌ها مجدداً با فاصله یک هفته، توسط دانشجویان تخصصی

تکرارپذیری نظرات در رشته‌های مختلف تخصصی اختلاف معنی‌دار آماری دیده نشد ($P=0/569$). اما میزان تکرار پذیری نظرات هر فرد در دو مرحله در مواردی که نظر اولیه ضعیف و یا بسیار خوب بود به طور معنی‌داری بیشتر از مواردی بود که نظر اولیه در آنها متوسط یا خوب بود ($P=0/034$) (جدول ۲).

اگر چه در هیچ یک از موارد، تکرارپذیری مناسب نبود اما بیشترین تکرارپذیری در حیطه "ایجاد انگیزه در دستیاران برای مطالعه و کارهای پژوهشی" و کمترین تکرارپذیری در حیطه "انعطاف‌پذیری در مقابل انتقادات و پیشنهادات" مشاهده شد. بر این اساس میزان تکرارپذیری کلی افراد برابر $0/414$ و متوسط تکرارپذیری بین فردی برابر $0/297$ بود. بین میزان

جدول ۲ - میزان تکرارپذیری (intraobserver) نظرات دستیاران تخصصی در مورد اعضای هیأت علمی با توجه به نظر اولیه

تکرارپذیری	نظر اولیه
۰/۷۴۳	خوب
۰/۳۱۵	خوب
۰/۳۲۷	متوسط
۰/۶۸۲	ضعیف

ارزشیابی استاد توسط دانشجو از روایی لازم برخوردار نبوده، استناد به یافته‌های حاصل از ارزشیابی دانشجویی به تنهایی پاسخگوی ارزشیابی استاد نمی‌باشد و می‌بایست از روش‌های دیگری بعنوان مکمل در این رابطه استفاده نمود. روش‌های مذکور باید شامل مجموع معیارهایی از عملکرد آموزشی استاد باشند که فقط عوامل تحت کنترل استاد را منعکس نمایند (۱۳).

بسیاری از اعضای هیأت علمی معتقد هستند که ارزشیابی باید قبل از امتحانات پایان درس و اعلام نمره توسط استاد باشد تا عواملی مانند تنش، نتیجه امتحانات و بی‌حوصلگی دانشجویان در نتایج ارزشیابی خللی وارد نکند (۱۴). با وجود اینکه مطالعه Seif (۲۰۰۷) نشان داد که ارزشیابی استاد تحت تاثیر زمان واقع نمی‌شود (۱)، ولی باید به این نکته توجه داشت که زمان ارزشیابی بخصوص در مواقعی که ارزشیابی توسط تعداد کمی از دانشجویان انجام می‌شود، از اهمیت بالایی برخوردار است. با توجه به این موضوع زمان دریافت فرم‌های ارزشیابی در این مطالعه قبل از شروع امتحانات پایان دوره بود.

یافته‌های این مطالعه نشان دادند که پایایی مناسبی بین نمرات ارزشیابی دانشجویان تخصصی در ارزیابی دفعات اول و دوم (intra observer reliability) وجود ندارد. همچنین نظرات دانشجویان تخصصی هر بخش در ارزیابی هر استاد (inter observer reliability) از تکرارپذیری

بحث:

واژه ارزشیابی به معنای یافتن ارزش‌هاست. یافتن آنچه نه در زمان محدود بلکه در فرایند آموزش و تلاش برای یادگیری و آموختن حاصل می‌شود. از آن جا که روش ارزشیابی استاد بوسیله دانشجو کاربرد زیادی پیدا کرده، در حوزه‌های تصمیم‌گیری درباره سرنوشت شغلی اساتید مانند ارتقاء و استخدام وارد شده، لازم است قابلیت اعتماد و اعتبار آن مورد بررسی قرار گیرد (۸). در این مورد Matharu و Metcalfe (۱۹۹۵) می‌نویسند: ارزشیابی استاد توسط دانشجو با استفاده از پرسشنامه، کاری است که بطور معمول انجام می‌گیرد، اما برای استفاده از نتایج این ارزشیابی، باید داده‌های بدست آمده از روایی و پایایی لازم برخوردار باشند (۹).

با این حال مطالعات بسیاری نشان داده‌اند که ارزشیابی دانشجو از استاد زمانی می‌تواند روایی و پایایی مناسب داشته باشد که در آن از روش‌های ارزیابی چند بعدی، طراحی مناسب مانند روش مارش استفاده گردد (۱۰ و ۱۱). در پژوهشی که در دانشگاه علوم پزشکی جهرم توسط نجفی پور و همکاران (۲۰۰۲) صورت گرفت، ۶۴٪ از اساتید با انجام ارزشیابی استاد توسط دانشجو بطور کامل و ۳۶٪ تا حدودی موافق بودند (۱۲).

در مطالعه‌ای که مطلق و جهانمردی (۲۰۰۲) بر روی ۱۰۰ مقاله مروری و تحقیقی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که

در مطالعه مروری دیگری درمورد ارزشیابی استاد توسط دانشجو، توافق دانشجویان با یکدیگر در نمره دادن به اساتید خود، دلیل ثبات نتایج ارزشیابی‌های دانشجویان اعلام شده است (۲۱).

دلیل عدم همخوانی نتایج با مطالعه حاضر را می‌توان ناشی از تفاوت در نوع مطالعه، فرم‌های ارزشیابی، حجم نمونه یا مدت زمان مطالعه و نحوه انجام آن دانست.

با عنایت به اینکه هدف اصلی آموزش، تدریس و مشتری‌های واقعی درس و استاد، دانشجویان می‌باشند، دیدگاه‌ها و نظرات آنان بعنوان یک بخش مهم در برنامه‌های آموزشی باید در نظر گرفته شود و قطعاً همه محققین و دست‌اندرکاران آموزشی تلاش خواهند کرد تا نواقص و کاستی‌های موجود در این زمینه را شناسایی کرده، اصلاح نمایند.

نتیجه‌گیری:

نتایج این مطالعه نشان داد که در کلیه بخش‌ها، پایایی دستیاران تخصصی در ارزشیابی اساتید مناسب نبود. میزان تکرارپذیری نظرات هر فرد در دو مرحله در مواردی که نظر اولیه ضعیف یا بسیار خوب بود به طور معنی‌داری بیشتر از مواردی بود که نظر اولیه در آنها متوسط یا خوب بود.

تقدیر و تشکر:

بدینوسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشکده دندانپزشکی شهید بهشتی به دلیل حمایت مالی جهت اجرای پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

پایینی برخوردار بود. از عواملی که ممکن است ارزشیابی‌های دانشجویی، را متأثر نمایند، شخصیت و ویژگی‌های خود دانشجویان است. انگیزه اصلی دانشجویان، کسب دانش و معرفت است بنابراین نباید فراموش کرد که همه به یک اندازه از این انگیزه برخوردار نیستند. به همین دلیل، نمی‌توان انتظار داشت همه دانشجویان فرایند تدریس و فعالیت‌های آموزشی اساتید را یکسان ارزیابی نمایند (۱۵). البته، علیرغم گزارشاتی مبنی بر تأثیر برخی از عوامل جنبی بر دیدگاه دانشجویان در ارزشیابی اساتید، تحقیقات زیادی نیز در سال‌های اخیر انجام گرفته‌اند که نشان می‌دهند تأثیر این عوامل ناچیز بوده، در صحت نتایج خللی ایجاد نمی‌کنند (۱۷ و ۱۶).

در مطالعه‌ای که در سال ۲۰۰۰ در دانشگاه واشنگتن بر روی نتایج ارزشیابی دانشجویان از اساتید آن دانشگاه انجام شد، نمره ارزشیابی ۲۸۰۰ استاد از ۲۳۰۰۰ کلاس درس در یک دوره پنج ساله نشان داد که ارزشیابی دانشجویان از ثبات کافی برخوردار است (۱۸).

در مطالعه‌ای دیگر که بر روی روند نتایج ارزشیابی اساتید در دانشگاه جندی‌شاپور اهواز در یک دوره ۱۰ ساله انجام شد مشخص گردید که میانگین نمرات ارزشیابی اساتید علیرغم اینکه جامعه دانشجویان ارزیابی کننده در طی این دوره متفاوت بوده‌اند، از ثبات معنی‌داری برخوردار است (۱۹).

Wankat (۱۹۹۳) با ارزشیابی مجدد ۱۰۰ کلاس درس در یک سال بعد، ضریب همبستگی نمرات ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان را ۰/۸۳ گزارش کرده، اعلام نموده است که ارزشیابی‌های دانشجویان از ثبات بالایی برخوردار است (۲۰).

References

1. Seif AA: Educational measurement, assessment and evaluation. 6th Ed. Tehran: Doran 2007;chaps 16,18; 485-500 [Persian].
2. Bowles LT: The evaluation of teaching. Med Teach 2000; 22: 221- 224.
3. Report of the task force on student evaluation of teaching. University of North Carolina April 1999, Available At : www.unc.edu/faculty/faccoun/reports/1998-99/R99TFSET.htm
4. Emery CR, Kramer TR, Tian RG: Return to academic standards: a critique of student evaluation of teaching effectiveness. Quality Assurance in Education 2003;11:37-46. Available At:<http://www.ctu.edu.vn/centers/cfl/teaching/ebooks/26>. Pdf
5. Sproule, R: Student evaluations of teaching: methodological critique of conventional practice. Educ Pol Anal Arch 2000;8:125-42.
6. Totonchi M, Changiz T, Ali poor L, and Yemani N: The view of Isfahan academic staffs about faculty evaluation. Iranian Med Edu 2006;6: 23-26.

7. Shakournia A, Motlagh MA, Malayen A, Jahan mard A, and Kamili Sani H: The view of Jondispor Medical University student about faculty evaluation. *Iranian J Edu Res* 2005;5:109-117.
8. Seif AA: Teacher evaluation using students' view point. is it reliable? *Psychol Res* 1997;1:12-24.
9. Metcalfe DH, Matharu M: Student's perception of good and bad teaching: report of a critical incident study. *Med Edu* 1995;29:193-197.
10. Marsh HW, Roche LA: Making students' evaluation of teaching effectiveness effective: the critical issues of validity, bias, and utility. *Am Psychol* 1997;52:1887-1197.
11. Toyoda H, Nakamura K: Reliability of students' evaluations of university teaching: an analysis of four-facet data by a generalized model and structural equation modeling. *Shinrigaku Kenkyu* 2004;75:109-117.
12. Najafipour S, Amini M: A Survey of teachers' view points of Jahrom Medical School Towards Teachers Evaluation By Student. Abstracts of 5th National Congress on Medical Education, *Iranian Journal of Medical Education* 2002; 8: 40-41. [Persian].
13. Motlagh MS, Jahanmardi A: Student Ratings of Instruction: True or False? . Abstracts of 5th National Congress on Medical Education, *Iranian Journal of Medical Education* 2002; 8:38-9. [Persian].
14. Ziaee M, Miri, MR, Hajiabadi MR, Azarkar GH, and Asbak p: Academic staff and students' impressions on academic evaluation of students. *J Birjand Univ Med Sci* 2006;13:61-68. [Persian].
15. Fulda JS: Student evaluations of teaching: brought to you by computer. *Br J Edu Technol* 2000; 31: 81-82.
16. Felder RM: What do they know Anyway? *Chem Engr Education* 1992; 26: 134-135.
17. Carrasco FM, Ecavarria RF, Lazarevich IB: Student evaluation of teachers: an analysis of a 12 year experience. Program and Abstracts. Scotland UK : AMEE Conference Edinburgh .2004.: 4-152.
18. Gillmore GM: Drawing inferences about instructors: the inter-class reliability of student ratings of instruction. [cited 2007 Dec 16]. Available At: <http://www.washington.edu/oea/pdfs/reports/OEAReport0002.pdf>
19. Shakournia A, Elhampour H, Mozaffari A, Dasht Bozorgi B: Ten Year Trends in Faculty Members' Evaluation Results in Jondi Shapour University of Medical Sciences *Iranian Journal of Medical Education* 2008;7:309-315 [Persian].
20. Wankat PC, Oreovicz FS: *Teaching engineering*. 2nd Ed. New York: McGraw-Hill, 1993 [cited 2007 July 10]. Available At: <http://www.knovel.com/knovel2/Toc.jsp?BookID=1287>
21. Huemer M. Student evaluations: a critical review. [cited 2007 dec 3]. Available At: <http://home.sprynet.com/~owl1/sef.htm>